פרפראות בפרשה

פנינים • חידות • חידושי תורה

לעילוי נשמת
הרב חפץ בן אסתר זצ"ל

בס"ד

כסלו תשפ"ז

מפטיר **חֲזוֹן עֹבַדְיָה** (עובדיה א)

פרשת וישלח

עלון חידושי תורה ופרפראות על **פרשת השבוע** בעניינא דיומא ממפרשי ומדרשי חז"ל

בפרשת **וישלח** 153 פסוקים = **אבק וחול**. **למלחמה**.

מְלַמֵּד שֶׁהֶעֱלוּ אֲבַק מַרְגְּלוֹתָם עַד כִּסֵּא הַכָּבוֹד (חולין צא.) **'אָבָק'** ראשי תיבות **'אורה ברכה קדושה'** גם **'אָבָק'** [103] גימטריא **חֶסֶד אֵ-ל** [103] **מִנְחָה** [103] גימטריא **'אָבָק'**. **מַחֲנֶה** [103] גימטריא **'אָבָק'** שעשה לו הכנה באבק הקדוש קודם שנלחם עם שר עשו וגבר ישראל. (בן יהוידע)

וְשַׁמְתִּי אֶת זַרְעֲךָ כְּ**חוֹל** הַיָּם (לב יג). וְהָיָה הַמַּחֲנֶה הַנִּשְׁאָר לִפְלֵיטָה (לב ט) - הִתְקִין עַצְמוֹ לִשְׁלוֹשָׁה דְּבָרִים: לְדוֹרוֹן, לִתְפִלָּה, **וּלְמִלְחָמָה**. (תנחומא)

בפרשת וישלח יש מצות לא תעשה אחת - לא לאכול את גיד הנשה. (ספר החינוך)

משרשי מצוה זו כדי שתהיה רמז לישראל שאף על פי שיסבלו צרות רבות בגליות מיד העמים ומיד בני עשו, שיהיו בטוחים שלא יאבדו אלא לעולם יעמוד זרעם ושמם, ויבוא להם גואל ויגאלם מיד צר. ובזכרם תמיד ענין זה על יד המצוה שתהיה לזכרון, יעמדו באמונתם ובצדקתם לעולם. ורמז זה הוא לפי שאותו מלאך שנלחם עם יעקב אבינו, שבא בקבלה שהיה שרו של עשו, רצה לעקרו ליעקב מן העולם הוא וזרעו ולא יכול לו. וציערו בנגיעת הירך, וכן זרע עשו מצער לזרע יעקב, ולבסוף תהיה להם ישועה מהם. כמו שמצינו באב שזרחה לו השמש לרפואתו ונושע מן הצער, כן יזרח לנו השמש של משיח וירפאנו מצערנו ויגאלנו, אמן במהרה בימינו. (ספר החינוך)

עַל כֵּן לֹא יֹאכְלוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת גִּיד הַנָּשֶׁה אֲשֶׁר עַל כַּף הַיָּרֵךְ עַד הַיּוֹם הַזֶּה כִּי נָגַע בְּכַף יֶרֶךְ יַעֲקֹב בְּגִיד הַנָּשֶׁה. (לב לג)

אֶת גִּיד בגימטריא **שָׁבִימינו** (418), **גִּיד הַנָּשֶׁה** בגימטריא **שָׁמאלו** (377), **הַנָּשֶׁה** בגימטריא **שני** (360). כי שניהם אסורים בירך ימין ושמאל, לכך יש בפסוק ב' פעמים **גִּיד הַנָּשֶׁה**, ולהודיע רמז פנימי וחיצון אסורים. למה נגע בירך, שרמז לו ביוצאי יריכו שיעשו דין סוטה לַנָּפֵל יָרֵךְ. **א"נ** נגע בְּכַף יַרְכּוֹ לפוסלו מן העבודה כי קנה הבכורה עבור העבודה. **בְּכַף יַרְכּוֹ** בגימטריא **לפוסלו מכהונה**. (338) (הרוקח)

סגולה שלא לחלום חלומות רעים - כתיב (זכריה י ב) **וַחֲלֹמוֹת הַשָּׁוְא יְדַבֵּרוּ** – כל אדם יזהר כשישן שלא ישים ידיו על גיד הנשה, מפני שבעלי חלומות יבהילוהו, כי שם חצי הגוף. או כשאדם עושה שאלת חלום יזהר פן תהיה ידו אצל גיד הנשה כִּי נָשְׁתָּה גְבוּרָתוֹ וְחָכְמָתוֹ, על כן נעשה בגיד הנשה. (הרוקח, רבינו אפרים) ונראה דאם חלם חלום רע וידע שידו היתה על גיד הנשה אין צריך להתענות. ואגב אומר כי ידעתי מאדם גדול שלא היה מקפיד בחלומות ואמר שראה ת"ח אחד שעל הרוב היה מתענה ת"ח בשבת ואמר לו בשבת אחת שלא יתענה ושוב לא חלם. (דבש לפי מערכת ג)

וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב מַלְאָכִים לְפָנָיו אֶל עֵשָׂו אָחִיו אַרְצָה שֵׂעִיר שְׂדֵה אֱדוֹם. (לב ד) פרש"י – מַלְאָכִים מַמָּשׁ.

שאלה – **אַרְצָה שֵׂעִיר** היא **שְׂדֵה אֱדוֹם** והוא כפל לשון.

תשובה – **אַרְצָה שֵׂעִיר** רמז הברכות שלקח ממנו בלבישת גדיי עזים שהיו ידיו שעירות, **שְׂדֵה אֱדוֹם** רמוז התבשיל האדום שלקח עבורו הבכורה, ויעקב רצה לפייס על הכל. **אַרְצָה שֵׂעִיר** זה סמא"ל, כי חלקו השעיר שהוא **עֲזָאזֵל** ביום הכיפורים. עוד יש רמז למה נקרא **שֵׂעִיר**, כי כידוע סמא"ל הוא שָׂטָן, הוא יֵצֶר הָרָע (בב"ב טז.) ולעמו נדמה כשיער, כמו שאמרו רז"ל (סוכה נב.) לָעָתִיד לָבֹא, מָבִיאוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְיֵצֶר הָרָע, וְשׁוֹחֲטוֹ בְּפָנֵי הַצַּדִּיקִים וּבְפָנֵי הָרְשָׁעִים. צַדִּיקִים נְדָמֶה לָהֶם כְּהַר גָּבוֹהַּ, וּרְשָׁעִים נְדָמֶה לָהֶם כְּחוּט הַשַּׂעָרָה. וזהו הרמז של **הַר שֵׂעִיר**, מצד הצדיקים נדמה להם כהר, ומצד הרשעים נדמה להם כשיער. והוא שרו של עשיו מלא **כְּאַדֶּרֶת שֵׂעָר** מלא עבירות, על כן קראו **שֵׂעִיר**. **שְׂדֵה אֱדוֹם** הוא עשיו למטה כי עשיו הוא אדום. (אוצרות השל"ה)

וַיִּשָּׁבוּ הַמַּלְאָכִים אֶל יַעֲקֹב לֵאמֹר (לב ז) ר"ת **אליהו** – אפשר שרמזו לו המלאכים שהיו מַלְאָכִים מַמָּשׁ דלא ימלט מעשיו והוא אויב לנצח יְהֵא מֻנָּח עַד שֶׁיָּבוֹא אֵלָיְהוּ זָכוּר לַטּוֹב. (פני דוד)

וַיֹּאמֶר אֵלָיו מַה שְּׁמֶךָ וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב. (לב כח) **מַה** בגימטריא **אדם**. שתקנת חטא אדם הראשון מעוון ג"ע ולא חטאת באיסור שתי אחיות **כִּי אִם יִשְׂרָאֵל** רמז לו שיקרא אל כביכול ואין כאן איסור עריות ושריותא נינהו. (חומת אנך) והאבות תקנו חטא אדם הראשון מע"ז ג"ע ש"ד. (פני דוד)

כִּי שָׂרִיתָ עִם אֱלֹהִים וְעִם אֲנָשִׁים וַתּוּכָל. (לב כט) **שָׂרִיתָ** אותיות **תשרי** זה בראש השנה שמשוררים וזוכים בדין. **עִם אֱלֹהִים** באים לדין עם המלאכים **וְעִם אֲנָשִׁים** עם שרי האומות וזוכים בדין. (שפתי כהן) **ישראל** שם כולל כל האבות והאמהות **יצחק שרה רבקה רחל אברהם לאה**. (מנחה בלולה)

וַיִּשְׁאַל יַעֲקֹב וַיֹּאמַר הַגִּידָה נָּא שְׁמֶךָ וַיֹּאמֶר לָמָּה זֶּה תִּשְׁאַל לִשְׁמִי וַיְבָרֶךְ אֹתוֹ שָׁם. (לב ל)

שאלה – מאי נפק"מ ליעקב מהו שמו של המלאך. ומהי תשובתו של המלאך **לָמָּה זֶּה תִּשְׁאַל לִשְׁמִי** אחרי שכבר שאל. שהרי הוא עצמו שאל ליעקב קודם **וַיֹּאמֶר אֵלָיו מַה שְּׁמֶךָ** ולמה לא ישאל גם יעקב על שמו.

תשובה – לפי ששמות המלאכים אינו אלא לפי כחם ופעולתם שלזה נוצרו ובאו לעולם. ואם כן רצה לדעת מה כחו בפרטות ויהי לתועלת כשתהא השעה נצרכת לזה הפרט. תשובתו של המלאך **לָמָּה זֶּה תִּשְׁאַל לִשְׁמִי** הלא אתה מתפלל לפני ה' אשר הוא תקיף כח בעל כל הכוחות. (העמק דבר)

א"נ – **לָמָּה זֶּה תִּשְׁאַל לִשְׁמִי**, אין דרכנו לגלותו, שאין מלאך רוצה לגלות את שמו שלא ליטול עטרה וכבוד לאמר נס זה עשה פלוני כאלו תלוי בו הדבר, ואינו אלא כעבד עושה שליחותו. וזהו שאמר המלאך למנוח (שופטים יג) **לָמָּה זֶּה תִּשְׁאַל לִשְׁמִי וְהוּא פֶלְאִי**, כלומר מכוסה אין אנו רוצים לגלותו שלא ליטול עטרה וכבוד, שאין הכבוד כי אם להקב"ה. (רבינו בחיי) **א"נ** לפי שדרך המנוצחים לשואל את שם המנצחים לפיכך שאלתי שמך. אבל אתה מאחר שנצחתני אין לך לשאל לשמי כי מה אתה חושש לדעת את מי נצחת. ודרך העולם שהמנצח מגלה שמו כדי שיתכבד אבל המנוצח אינו רוצה לגלות כדי שלא יתבייש. (הדר זקנים, רבינו בחיי) רצה לומר אין רצוני בכבוד ואם כן למה זה תשאל **וְהוּא פֶלְאִי** - ועוד שהוא מכוסה ונעלם ואין לגלותו. (מצודת דוד) פרש"י - מכוסה תמיד הוא משתנה ואין ידוע למה משתנה היום (ספרי נשא מב)

וַיְבָרֶךְ אֹתוֹ שָׁם – מי ברך למי האם יעקב למלאך או המלאך ליעקב. אם ברכו המלאך מה ברכו ?

תשובה – אמר לו: יהי רצון שיהיו בניך צדיקים כמותך. (ילקו"ש) ורבותינו פרשו שהודה לו על הברכות והסכים עליהן. ובמדרש **וַיְבָרֶךְ אֹתוֹ שָׁם** ברכת כהנים ברכו. (רבינו בחיי) אחז"ל שהמלאך ההוא היה הס"ם, וגם אחז"ל (יומא עב:) 'זָכָה נַעֲשֵׂית לוֹ סַם חַיִּים' ופירש הפלאה דהסם נעשה חיים, דהיינו שמתקנו, ואותו המלאך ממונה על מ"ת ע"ן על מיתה ועוני, ר"ת ת'מ'נ'ע' ויעקב היה **אִישׁ תָּם** ותיקן חלק אחד ממנו, הממונה על מ"ת ותיבת **שָׁם** אם כותבין אותו במלואו שי"ן מ"ם הוא בגימטריא **תָּם** והיינו ויברך אותו **שָׁם** כדי שיוכל לתקנו. (חת"ס) **יש מפרשים** שלא רצה לגלות לו שמא ישביעוהו בני אדם. (ריב"א) **הנה המברך צריך לידע השם** שידע על מי יחול הברכה לא כן ביעקב שברכו יצחק **וְמְבָרְכֶיךָ בָּרוּךְ** א"כ המברכו ברוך מן ההשגחה וא"כ המלאך שבירך יעקב כבר הוא מבורך ואינך צריך לברך ולידע השם **וַיְבָרֶךְ אֹתוֹ שָׁם** מלאך ליעקב. (משך חכמה)

יש אומרים שהברכה היא לא יעקב יאמר וגו' והוא כלל שאחר הפרט, ולי נראה שהוא מענין **וַיְבָרֶךְ יַעֲקֹב אֶת פַּרְעֹה** שפירש"י כדרך כל הנפטרים מלפני שרים מברכים אותם ונוטלים רשות. (הכתב והקבלה) **מיכאל** במילוי [מ'ם יו"ד כ'ף אל'ף למ"ד] גימטריא **שכינה** (385). (מנחת יהודה)

שאלה – איך אנחנו מזכירים בק"ש שעל המטה: מִימִינִי מִיכָאֵל, וּמִשְּׂמֹאלִי גַּבְרִיאֵל, וּמִלְּפָנַי אוֹרִיאֵל, וּמֵאֲחוֹרַי רָפָאֵל, וְעַל רֹאשִׁי שְׁכִינַת אֵל. והם שמות של קבע. וקשה לומר שיש סוגים שונים של מלאכים לענין זה. ואיתא במדרש (תנחומא ישן אות ז) שמלאך זה היה מיכאל.

תשובה – שאפילו אותם מלאכים שיש להם שמות קבועים משתנים שמותם כשמשתלחים לדבר מסוים. (ברכת אשר עה"ת בשם תפארת ישראל)

וַיִּזְרַח לוֹ הַשֶּׁמֶשׁ (לב לב) פרש"י - לְצָרְכּוֹ, לְרַפּאת אֶת צלְעָתוֹ, כְּמָה דְתֵימָא **שֶׁמֶשׁ צְדָקָה וּמַרְפֵּא בִּכְנָפֶיהָ**.
שֶׁמֶשׁ ר"ת **שבת שלום** מבורך. פירוש שנתרפא בכח השבת, כמאמרם ז"ל (שבת יב.) שַׁבָּת הִיא מַלְזָעוֹק, וּרְפוּאָה קְרוֹבָה לָבֹא. (אמרי חיים)
שַׁבָּת הִיא מַלְזָעוֹק, וּרְפוּאָה קְרוֹבָה לָבֹא - שבת בן זוג לה', והשי"ת הוא הבעל וחייב במזונות ורפואה של זוגתו, וכמ"ש במדרש (ב"ר יא ח) אמרה שבת לפני הקב"ה 'רבש"ע לכולן יש בן זוג, ולי אין בן זוג', א"ל הקב"ה 'כנסת ישראל היא בן זוגך' (פרדס יוסף בשם רבי שמחה בונם מפשיסחה)
כנסת ישראל – פירוש ישראל שמתכנסין ומתאספין באחוה יחדיו לענג את שבת קודש בזמירות וריקודין של שמחה לכבודו יתברך, זהו בן זוג לשבת. וז"ש **וַיִּוָּתֵר יַעֲקֹב לְבַדּוֹ** שבת קודש שהוא נחלת יעקב נותר לבדו בלי בן זוג, על כן **וַיֵּאָבֵק אִישׁ** היינו כנס"י אשר בשבת אחים בליל ש"ק יהיו כאיש אחד **עִמּוֹ** פירוש מפליגין בשמחה וריקודים לכבוד ש"ק וכדפרש"י שֶׁחוֹבְקוֹ וְאוֹבְקוֹ בְּזְרוֹעוֹתָיו **עַד עֲלוֹת הַשָּׁחַר** או אז דייקא אומר שר של עשו שלחני, כי בכח עבודה זו משלחין היצה"ר כליל. (אמרי חיים)

יַעֲבָר נָא אֲדֹנִי לִפְנֵי עַבְדּוֹ וַאֲנִי אֶתְנַהֲלָה לְאִטִּי לְרֶגֶל הַמְּלָאכָה אֲשֶׁר לְפָנַי וּלְרֶגֶל הַיְלָדִים עַד אֲשֶׁר אָבֹא אֶל אֲדֹנִי שֵׂעִירָה. (לג יד)
לפי שאיני יכול לילך עמך כי אני צריך לנוח בשבתות וימים טובים ויהיה לך לעיכוב כל כך, **אֶתְנַהֲלָה לְאִטִּי** בגימטריא **נ"ה**, נ"ב שבתות וג' רגלים הם נ"ה, **לְרֶגֶל הַמְּלָאכָה וּלְרֶגֶל** כלומר שלושה רגלים. (רבינו אפרים)

וַיָּבֹא יַעֲקֹב שָׁלֵם עִיר שְׁכֶם אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ כְּנַעַן בְּבֹאוֹ מִפַּדַּן אֲרָם וַיִּחַן אֶת פְּנֵי הָעִיר. (לג יח) פרש"י - עֶרֶב שַׁבָּת הָיָה. **וַיִּחַן** כמו **וַיָּנַח** בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי. (שפתי כהן)
איתא במדרש (ב"ר יא ז) – ערב שבת בין השמשות היה נכנס עם דמדומי חמה, ותיקן להם עירובי תחומין לשבת מבעוד יום. ששמר יעקב אבינו את השבת קודם שנתנה. (ילקו"ש) ועוד מובא (שבת לג:) מַטְבֵּעַ תִּיקֵּן לָהֶם, וּשְׁמוּאֵל אָמַר: שְׁנַיִם תִּיקֵּן לָהֶם, וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: מֶרְחָצָאוֹת תִּיקֵּן לָהֶם.
שאלה – מה הטעם שתיקן להם עירובי תחומין דווקא אז. ומה הטעם שתיקן להם מטבע וכי לא היה להם מטבעות לפני כן.
תשובה – משום שרק כאשר הגיע יעקב לשכם נרפא ממכתו, ועירוב תחומין שיעורו אלפיים אמה, שהן אלפיים פסיעות. וא"כ לפני שנרפא לא היה יכול למדוד אלפיים אמה ע"י פסיעותיו משום שהיה צולע, ופסיעותיו לא היו ככל האדם. אך עתה כשהגיע לעיר ונתרפא שוב יכול היה למדוד ע"י פסיעותיו ככל האדם. והטעם שתיקן להם מטבע – משום שנפסק להלכה שבחתיכות כסף יש לחוש שמא נעבד בהן עבודה זרה, אך במטבעות כסף אין חשש. א"כ יש לומר שקודם שהגיע יעקב לשכם היו משתמשים למסחר בחתיכות כסף, אך יעקב שרצה לישא וליתן עמם חשש שמא עבדו בהם ע"ז, ולכן תיקן להם מטבע שבו אין חשש ע"ז. ומיד אח"כ כתוב **וַיִּקֶן אֶת חֶלְקַת הַשָּׂדֶה** כיון שאפשר לעשות עמם מסחר. (תפארת יהונתן)
א"נ ודאי היה להם מַטְבֵּעַ ורק חידש להם שיעשו את המטבע עגול ולא מרובע, כדי שבזה יזכור בעל הממון שגלגל הוא שחוזר בעולם ולא יתגאה בממונו, על דרך שאמרו למה נקראו זוזים שזזים והולכים מזה לזה, ועל כן היה אפשר לומר שבזה התיקון כיון לטובת עצמו, לעשות לעצמו מזכרת על ידי צורת המטבע בעיגול כדי שלא יתגאה חס וחלילה בממון שלו, ואז פרח יפרח מידו, לזה אמר **שָׁלֵם** בְּמָמוֹנוֹ רצונו לומר שלם הוא מצד ממונו, שלא היה ממונו יוכל להיות לו סיבה להביאו לידי גאוה חס וחלילה, ואם כן לא היה צריך לעצמו בתיקון ומזכרת זה שעשה להם במטבע. (בן יהוידע - שבת לג: בשם נודע ביהודה) **א"נ** מַטְבֵּעַ תִּיקֵּן לָהֶם שלא יהיה צורת אדם, ותקן שיכתבו שם המלך על המטבע ורצה להפרישם משמץ ע"ז, ותקן שווקים דאיתא בכתבים דעתיד אדם ליתן דין שלא אכל פרי חדש והטעם להשפיע אור קדוש ולייחד העולמות, ותקן מרחצאות שילכו הנשים לטבילה ולא תלכנה מרחוק. ואהנו לו ולבניו להתקדש א"כ להם אמר שהכבוד והחשיבות הוא לכתוב שם המלך על המטבע והוא גדולה להם וכיוון שהוא ובניו לא יגעו בצורות לָתֵת לחשש דע"ז ושווקים אמר להם כי בזה יתעדנו גופם וכוונתו שהוא ובניו ייחדו העולמות גם מרחצאות אמר להם שהנקיות סיבת הבריאות ויועיל לטבילה לנשיהם שומרי תורה. (פתח עינים ע"פ כתנות אור)

וַיִּוָּתֵר יַעֲקֹב לְבַדּוֹ וַיֵּאָבֵק אִישׁ עִמּוֹ עַד עֲלוֹת הַשָּׁחַר (לה כב) מְלַמֵּד שֶׁהֶעֱלוּ אֲבַק מַרְגְּלוֹתָם עַד כִּסֵּא הַכָּבוֹד (חולין צא.) **אֲבַק** ר"ת **אות ברית** קודש. דהנה עשיו הוא שורש עמלק, ואחז"ל נִשְׁבַּע הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁאֵין שְׁמוֹ שָׁלֵם וְאֵין כִּסְאוֹ שָׁלֵם, עַד שֶׁיִּמָּחֶה שְׁמוֹ שֶׁל עֲמָלֵק, והיינו מפני שעמלק פגם בברית קודש כמרומז בר"ת אֲשֶׁר קָרְךָ בַּדֶּרֶךְ שהם ג"כ נוטריקון **אות ברית** קודש, ובאמצעות פגם זה נחסר הכסא, אבל **יַעֲקֹב אִישׁ תָּם** על ידי נטירת ברית קודש משלים הכסא, וזהו שאמר שֶׁהֶעֱלוּ אֲבַק עַד **כִּסֵּא** הַכָּבוֹד. (אהבת שלום)

אַךְ בְּזֹאת נָאוֹת לָכֶם אִם תִּהְיוּ כָּמֹנוּ לְהִמּוֹל לָכֶם כָּל זָכָר. (לד טו) **שאלה** – אמאי לא כתיב אם 'תמולו'. ומה הטעם שהרגום והם נימולו.
תשובה – אמרו להם תהיו כמונו שאין לנו אלא אלוה אחד, ונתרצו ואעפ"כ היה להם ע"ז בחדר משכיתם בצנעא ולכך הרגום בני יעקב. וזהו **בִּהְיוֹתָם כֹּאֲבִים** שנחרטו על מה שעשו וז"ש להם יעקב **הַסִרוּ אֶת אֱלֹהֵי הַנֵּכָר, וְיִטְמְנֵן אֹתָם** ולא שרפום שאם ירדפו אחריהם ויאמרו למה הרגתם אותם הלא קבלו עליהם שלא לעבוד ע"ז יראו להם שלא בטלום. (הרוקח, חומת אנך)

וְאֵלֶּה תֹּלְדוֹת עֵשָׂו אֲבִי אֱדוֹם בְּהַר שֵׂעִיר. (לו א) פרש"י - הַתּוֹלָדוֹת שֶׁהוֹלִידוּ בָּנָיו עַכְשָׁו, מִשֶּׁהָלַךְ לְשֵׂעִיר.
וְאָמַר רַבִּי יִצְחָק, מַאי דִּכְתִיב (ישעיהו כו י): **'יוּחַן רָשָׁע בַּל לָמַד צֶדֶק'**. אָמַר יִצְחָק לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, **יוּחַן** עֵשָׂו. אָמַר לוֹ: **רָשָׁע** הוּא! אמר לוֹ: **'בַּל לָמַד צֶדֶק'**. אמר לוֹ: **'בְּאֶרֶץ נְכֹחוֹת יְעַוֵּל'**. פרש"י - כלומר עתיד להחריב את ארץ ישראל. (מגילה ו.)
שאלה – יצחק מבקש מהקב"ה לחון את עשו הרשע באיזה טענה. ומה ענה לו הקב"ה. וודאי שיצחק יודע בעולם האמת שעשו הוא רשע.
תשובה – אמרו רז"ל (סנהדרין יז.) אם פתחו כולם לחובה זכאי. ולכן כשאמר לו: רשע הוא! השיב 'בַּל לָמַד צֶדֶק' (ישעיה כו, י) רוצה לומר ודאי לא יש מי שילמד עליו צדק. ונמצא פתחו כולם לחובה זכאי ולכן אמרתי: יוּחַן עשו! והשיב 'בְּאֶרֶץ נְכֹחוֹת יְעַוֵּל' שמחריב את ארץ ישראל דכתיב בה (דברים יא, יב) **אֶרֶץ אֲשֶׁר יְ-הוָה אֱ-לֹהֶיךָ דֹּרֵשׁ אֹתָהּ** ולכן אין דינו נמסר ביד בית דין של מעלה אלא השם יתברך שהוא **דֹּרֵשׁ אֹתָהּ** דן דינו, ואז בטל הכלל הזה דפתחו כולם לחובה. (בן יהוידע שם)

וַיִּהְיוּ בְּנֵי אֲלִיפַז תֵּימָן אוֹמָר צְפוֹ וְגַעְתָּם וּקְנַז. וְתִמְנַע | הָיְתָה פִילֶגֶשׁ לְאֲלִיפַז בֵּן עֵשָׂו וַתֵּלֶד לְאֲלִיפַז אֶת עֲמָלֵק אֵלֶּה בְּנֵי עָדָה אֵשֶׁת עֵשָׂו.(לו יא-יב)
שאלה – כאן נאמר שתמנע היתה פילגשו [אשתו] של אליפז. ובדברי הימים (א א לו) נאמר שתמנע הוא שם בנו של אליפז ולא שם פילגשו.
דכתיב **בני אליפז** תֵּימָן ואומר צפי וגעתם קנז **ותמנע** ועמלק. האם תמנע היא שם אשתו או שם בנו. מדוע יש פסק ביו **ותמנע | היתה**.
תשובה – על כרחך צריך לומר שתיבת **ותמנע** נקראת כאן פעמיים. כאילו כתוב **וקנז ותמנע**. **ותמנע היתה פילגש** וכו'. בתחילה היא נמשכת אל המילים שלפניה, כבן נוסף של אליפז ושמו תמנע, ואח"כ מתחיל מאמר נוסף **וְתִמְנַע הָיְתָה פִּילֶגֶשׁ לֶאֱלִיפַז** וכו'.
כיצד ארע שבנו ופילגשו נשאו את אותו השם?
באמת לא היה זה באותו זמן. ואחרי שאליפז לקח פילגש ושמה תמנע. החליף את שם בנו תמנע לקֹרח.
לפי זה מיושבת קושיה נוספת – מדוע ביו האלופים הנמנים בפרשה נזכר **אלוף קֹרח** שם שאינו נמצא ברשימת הבנים המנויה כאן. ומאידך גיסא גם לא מצינו שנזכר **אלוף תמנע** ברשימת האלופים. אלא ששמו של תמנע הבו הוחלף והשתנה לקֹרח. (פניני הגר"א)
וכ"כ מושב זקנים – וצריך לומר ששתים היו האחד איש והאחד אישה בנו ופילגשו. ומה שלא נזכר בן אליפז לפי שסופו לומר **ותמנע היתה פִּילֶגֶשׁ** והא משמע לכאן ולכאן, ועל כן יש פֶּסֶק בין **וְתִמְנַע | הָיְתָה**. אך אין לפרש שבא אליפז על אמה של תמנע ונעשית פילגשו שאין דרך המקראות למנות הבנות עם הבנים. (מושב זקנים) **תמנע** ר"ת **ת**מימה **מ**שיבת **נ**פש **ע**דות. לימד תורה כי **תּוֹרת י-הוה תְּמִימה מְשִׁיבת נֶפֶשׁ** לכל נכתב בתורה. (שפתי כהן)
אמרו רז"ל (סנהדרין צט:) **תִּמְנַע בַּת מְלָכִים הָוַאי**, דִּכְתִיב: 'אַלּוּף לוֹטָן', 'אַלּוּף תִּמְנַע', וְכָל אַלּוּף תִּמְנַע – מַלְכוּתָא בְּלָא תַּאגָא הֲיָא שר גדול אלא שאינו מעוטר וכיון דתמנע היתה אחות מלך ודאי בת מלך היא. בַּעַיָא לְאִיגַּיּוֹרֵי. בְּאַתָה אֲצַל אַבְרָהָם, יִצְחָק וְיַעֲקֹב, וְלֹא קִבְּלוּהָ. הִלְכָה וְהָיְתָה פִּילֶגֶשׁ לֶאֱלִיפַז בֵּן עֵשָׂו. אָמְרָה: מוּטָב תְּהֵא שִׁפְחָה לְאוּמָּה זוֹ וְלֹא תְּהֵא גְּבִירָה לְאוּמָּה אַחֶרֶת. נָפַק מִינַּהּ עֲמָלֵק, דְּצַעֲרִינְהוּ לְיִשְׂרָאֵל. מַאי טַעְמָא? דְּלָא אִיבְּעֵי לְהוּ לְרַחוֹקֵי.
מה הטעם שיעקב אבינו נקבר גופו ועצמותיו בארץ ישראל, ויוסף הצדיק עצמותיו בלבד ומשה רבינו לא גופו ולא עצמותיו.
תשובה – לפי שארץ ישראל היא כנגד אשת חיל יראת ה', ולפי שיעקב אבינו ע"ה לא רצה ליקח את תמנע על כן נטמנו גופו ועצמותיו בארץ ישראל. ויוסף לפי שחטא על כל פנים במחשבה ויצאו טיפין מבין ציפורני ידיו (סוטה לו:) נקברו עצמותיו ולא גופו. ומשה רבינו ע"ה שלקח כושית אף שלא נגע בה. עם כל זה ללקוחין יחשב. על כן לא גופו ולא עצמותיו קבורים בארץ ישראל. (בני יששכר אדר מאמר ו ט)
כתב הבן יהוידע – נראה לי בס"ד הדברים כפשוטן שיצאו מַבֵּין צִיפּוֹרְנֵי יָדָיו ממש שלא כדרך טבע להורות שלא יצאו מכח טומאת מחשבה והרהור רע אלא השעה היתה צריכה לכך שנעשית סתירה זו על מנת לבנות על דרך שהיה בעניו שבירת הכלים כי באמת עשרה טיפין אלו באו בסדר הדורות ונתקנו ונתעלו וגם מה שהיה כנגדן בקדושה למעלה בחמשה מיני זווגים גם כן נתקנו תיקון גדול. וכו' (בן יהוידע – סוטה לו:)

שבעים פנים לתורה , לעיתים תהיה יותר מתשובה אחת
התשובות אינם להלכה למעשה , הערות והארות יתקבלו בברכה
לעילוי נשמת הרב חפץ בן אסתר זצ"ל
לקבלת העלון במייל ניתן לפנות לכתובת ramnadlan018@gmail.com